

صرف ترکی

اثر ناچیز

عبد الرحمن توفیق بن محمد جان

کتبخانه سی
محمد السلیمانی

طبع بمصارف

مکتبة الشركة

КАЗАНЬ.

Типографія Торговаго Дома Братевъ Каримовыхъ.

1900.

صرف ترکی

اثر ناچلینز

عبد الرحمن توفیق بن محمد جان

طبع اولندی قزانده مطبعه کریمیهده ۱۶ جادی الآخر ۱۴۱۸ سنه ۲۷ سنتابر
۱۹۰۰ سنه میلادیه

باصمه سنه رخصت ویرلدی سانکت پیتربورخده ۲۶ نجی اییونده ۱۹۰۰ نجی یلده

Дозволено ценз. С.-Петербургъ, 26 іюня 1900 года.

Типографія Торговаго Дома Братьевъ Каримовыхъ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

علم صرف . - کلمه ننگ ترلو ترلو صورتکه کورتلوب سويلونو ندين
ويازلون دن بحث ايتکان برفندر .

کلمه . - حرفلر دن يصالوب بر معنا آکلاشلغان سوزدر .

(آت ، آرسلان ، کلدی ، کتدی) شکالی

کلمه حرفلر دن يصالغانغه کوره اول حرفلر دن بحث ايتمک تيوش بوله

حرف . - خاص بر کیفیت ايله آغز دین چقغان آوازغه ايتور لر .

اول حرفلر بز ننگ ترکی تلمده اوتوز ايکی در .

آلار ايکی ترلو که بولور لر بر سينه (حروف خفیفه) ايکنچيسينه ،

(حروف ثقيله) ديب ايتلور .

حروف ثقيله . - آواز لری قالون بولغان حرفلر در . آلا رطقوزدر

(ح خ ص ض ط ظ ع غ ق) حرفلر يدر .

حروف خفیفه . - آواز لری نچکه بولغان حرفلر در . آلار يکرمی

اوچدر (ا ب پ ت ث ج چ د ذ ر ز س ش ف ک گ

ل م ن و ه ی) حرفلر يدر .

بو اوتوز ايکی حرف يازلو جهتمدن ينده ايکی ترلودر بر سينه

« حروف متصله » و ايکنچيسينه « حروف منفصله » ديب ايتلور *

حروف متصله . - يازوده بر ينده تو اشقان حرفلر در . آلار

یکرمی بشدر (ب ت پ ث ج چ ح خ س ش ص ض
 ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن ه ی) حرفلیدر .
 حروف منفصله . - یازوده اوزندن صونک کلگان حرفکه
 توتاشمنان حرفلدر آلا رییدر (ا د ذ ر ژ و) حرفلیدر .
 حرفلر که عارض بولغان آواز لرنی بلدر مک ایچون هر تلنک اوزینه
 خاص ییلگولری باردر . اول ییلگولر که (حرکت) دیب ایتور لر
 بز ننگ ترکی تلنده ایکی تورلی حرکت باردر . برینه (حرکت رسمیه)
 و ایکنچیسینه « حرکت حرفیه » دیب ایتلور .
 حرکت رسمیه . - ترکی تلنده گنه بولما یوب عربی و فارسی تلر نده هم
 استعمال اولنور . حرکت رسمیه شول (۲) اوج ییلگولردر .
 آلا رغه (آست ، اوست ، اوتر) عربچه ده (فتحه ، کسره ، ضمه)
 دیب ایتلور . حروف ثقیله که عارض اولغان لرغه « حرکت ثقیله »
 و حروف خفیفه که عارض بولغان لرغه « حرکت خفیفه » دیب ایتلور
 حرکت حرفیه . - باری ترکی تلنده گنه استعمال اولنوب حرکت
 یرنده توتلغان شول (ا ، ه) اوست ، (ی) آست ، (و)
 اوتر یرنده در یوند نصگر ، معلوم اوله که بز ننگ ترکی تلنده
 استعمال اولنه طرغان کلر بش تر لودر (اسم ، فعل ، صفت .
 کنایه ، ادات) در بولاردن هر بریسی آیرم آیرم برر فصلده

یاد ایدله چک اولدیغندن بوساله بر مقدمه وبش فصل اوزرینه بولنمشدر .

﴿ مقدمه ﴾

اسم . - زمان آگلاشلما اینچه بر ذاتقه دلالت ایتکان کلمه در .
(آرسلان ، احمد) شکلی .

فعل . - بر اشکه دلالت ایتکان کلمه در (کلمک ، کلدی ، کلوچی)
شکلی صفت . - بر نرسه ننگ نی روشلی ، نی حانده ایکانلنگنی
بیان ایتکان کلمه لردر . آلا ر اسملر ننگ اولینه کلور (بای کشی
یخشی آط) دیگانداگی (بای) و (یخشی) شکلی .

کنایه . - کوز برلان کورلگان وسیزلگان نرسه گه
اشارت اولغان کلمه لردر (بو ، شول ، اول) شکلی .

ادات . - کلمه و جمله لرنی بر برینه باغلاغان ویایسه معنالیزده آیرم
بر خصوصیت کتورگان کلمه لردر (ایچون ، دخی ، قالیسی) شکلی

﴿ بر نیچی فصل اسملر بیاننده در ﴾

اسم ایکی تورلیدر برینه «اسم جنس» و ایکنچیسینه «علم» دیب ایتلور
اسم جنس . - بر جنس نرسه ننگ هر قایو فردینه ایتمک
درست بولغان اسمدر (آرسلان ، آغاچ ، آدم) شیکلی . منده بو
مثالده آرسلان جنسیننگ هر قایوسینه آرسلان ، و آغاچ جنسندن

ڪرڪ قايون ڪر ڪسه ايمن بولسون هر قايوسينه آڃاچ ديمڪ
درست بوله ينه «آدم» ديگاچ ڪرڪ اول محمد بولسون ڪرڪ عمر
بولسون هر قايوسينه آدم ديب ايتمڪ درست بوله .

علم . - پيداگولي بر نرسه ني بلدر تڪار ڪلهه در (قزان ، احمد)
شيكلي قزان شهر نندن باشقه شهر گه قزان ديب ايتوب بولمي واحمد
آدلي ڪشيدن باشقه غه احمد ديب ايتوب بولمي *

❖ مفرد ، جمع ❖

اگر اسملر ننگ بيلدير ديكي نرسه بر گنه بولسه « مفرد » بولور
(ڪشي ، آت) شيڪلي . اگر اسملر ننگ بلدر ديكي نرسه
بر بولماينچه ايڪي يا ايڪيدن آرتق بولسه « جمع » ديب ايتلور *
جمع . - مفرد لرننگ آخري نه لامننگ اوستي وواننگ سڪو نيله « لرن »
ڪتور يلور (ڪشيلر . آت لرن) شيڪلي .

❖ تنبيه ❖

بزننگ ترڪي تلنده بر ڪلهه ننگ (اير و خاتون) اولديغني بلگور ته
تورغان بيلگي يوقدر مگر بر ڪلهه ننگ اير يا يسه آنا ايڪا نلڪيني
بلگور تمڪ اچون (آتا) و (آنا) لفظلري اسملر ننگ اولينه
ڪتور يلوب اول نرسه ننگ جنسي بيان اولنور (آتا آرسلان
آنا آرسلان) ڪي .

﴿ ایکنچی فصل فعللر بیاننده در ﴾

فعل اوچ تورلیدر « فعل اصلی » « فعل زمانی » « فعل فرعی » در .
 فعل اصلی - . اوزنده ذات وزمان آگلاشلما اینچه بر اش آگلاشلغان
 کله لر در . باشقه فعللر بو کله لر دن آلتغا نغه کوره بولارغه مصدر
 دیب ایتلور .

مصدر فعلی . - مادهٔ اصلیه سی فعل بولغان کله لر در * آخر لری
 میمننک اوستیله خفیفلرده (مک) وثقیملرده (مق) اداتلریله
 تمام اولور (کورمک ، یازمق) کی .

مصدر اسمی . - مادهٔ اصلیه سی اسم بولغان کله لر در : آخر لری لام
 ننگ و میمننک اوستیله (لمک) یایسه (لمق) اداتلریله
 تمام اولور .

(اشلمک) (باشلمق) کی . لکن ثقیملرده لامگه الف بولغان
 حرکه حرفیه نی بیرمک اولی بولسه کرک (باشلامق) کی .
 مصدر وصفی . - مادهٔ اصلیه سی صفت بولغان کلمه لر در .
 آخرینه لامننک اوستیله و نون ننگ سکونی ایله خفیفلرده (لنمک)
 وثقیملرده (لنمق) اداتلری کتویلور (یخشیانمق ،
 اشکیانمک) کی . شوشی اوچ صورتله یصالغان مصدر لر در

بعض کره ادات مصدر ننگ کاف وقانلری حذف اولنوب یرلرینه
 بر (هائ) رسمیه کتورلوب مصدر تخفیفی اولور . بولار ننگ
 کوبسی اسم مفعول معناسنده در (یازمه باصمه ، اشلمه) کبی
 (یازلمش ، باصلمش اشلمش) معناسنده در * بعض وقت مصدر لر دن
 (مک ، مق) اداتلری آنوب یرلرینه قالغان حرف اوترلی قیلنوب
 آندن صونک بر (ش) ویایسه بر (چ) ساکنه کیتوریلور
 (آش . بیرش ، سیدو نیچ ، قوانیچ کیونچ) کبی .
 ویایسه لامتنک اوتری وقافتننگ سکونیه بر (لق) اداتی
 کوریلور . (شادلق) کبی .

﴿ املا ﴾

مصدر ننگ ماده اصلیه سیننگ آخری یا حرکه لی یایسه ساکن
 اولور . اگر حرکه لی بولسه بو صورتده اگر اوترلی بولسه اوترنی
 بلگرتمک ایچون ادات مصدر دن اول بر (و) املا یازیلور
 (اوقومق ، بیومک) کبی . اگر آستلی بولسه آستنی بلگرتمک
 ایچون بر (ی) املا یازیلور () کبی . اگر اوستلی
 بولسه اوستنی بلگرتمک ایچون ادات مصدر دن اول بر (ا)
 الف املا یازیلور . (ازلامک ، آقصامق ، طرامق) کبی .

اگر حرکت ، خفیفه دن اولسه بر (ه) رسمیه یازلمق اصول
املا دندر ، (استه مک ، اوده مک) کبی فقط بوها^ء رسمیه
بعض وقت یازلمز (استمک) کبی .

فعل زمانی - اوزرنده ذات وزمان آکلاشوب بر اشکه دلالت
ایتکان کلمه لردر . آلا رسکنز صیغه^ء مختلفه دن عبارتدر (ماضی^ء
شهودی ، ماضی^ء نقلی ، فعل حال ، مضارع ، مستقل . فعل امری ،
فعل شرطی ، فعل تمنی) صیغه لری اولوب مصدر لردن (مک و مق)
لفظ لری آلدنقد نصنکره قالغان ماده ننگ^۱ آخری نه صیغه ننگ^۱ اوزینه
خاص ضمیر لر قوشمق ایله حاصل اولور .

﴿ تنبیه ﴾

فعل زمانیلرده معتبر بولغان زمان (ماضی . حال ، مستقبل)
اوچدر ماضی : اوتکان زمان ، حال : حاضر کی زمان ، مستقبل :
کله چک زماندر فعل زمانیلرده معتبر بولغان ذات دخی اوچدر
(متکلم ، مخاطب ، غائب) بولار اگر بر گنه بولسه (مفرد
متکلم) یایسه (مفرد مخاطب) یایسه (مفرد غائب) بولور
اگر بر گنه بولما اینچه ایکی ویایسه ایکیدن آرتق بولسه (جمع

متكلم (يایسه) (جمع مخاطب) یایسه (جمع غائب) دیب
 ایتلور . بولار ننگ هر قایو سیننه آیرم برر صیغه قویلمشدر .
 ایمدی یوقاریده ذکر اولنگان یدی صیغه مختلفه دن یالگن فعل امری
 ایچون دورت صیغه بولنوب باشقه سیننگ آلتیشر صیغه لری باردر ،
 اشتقاق و تصریف لری تو باندده بیان اولنور .

﴿ مازی شهودی ﴾

اوتکان زمانده وقوعی کور لگان بر اشکه دلالت ایتکان صیغه لردر
 قاعده سی : مصدر دن (مک ، مق) اداتلری حذف اولنگاچ
 قالغان ماده ننگ آخرینه بر (دی) اداتی کتور لوب مفرد غائب
 اولورو (دی) دن صوننگ (لر) اداتی آر تدر مق ایله جمع
 غائب صیغه لری حاصل اولور .

مفرد مخاطبده دالذ صونگی حذف اولنوب بر (ننگ) و جمعنده
 (ننگ) دن صوننگ (ز) کتور لور . متکلمده دالذ صوننگ
 بر (م) و جمع متکلمده (ک) عربی کتور یلور . منه بو مخاطب
 متکلملرده کتور لگان اداتلرغه ضمیر فعلی دیب ایتلور .
 اگر فعل منفی بولسه دالذ اول فتحة لی بر میم کتور لور

❖ تصريف ماضى ء شهودى ❖

منفى		مثبت		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمدك ^{دهرده}	بلمدم ^{دهرده}	بلمدك ^{دهرده}	بلمدم ^{دهرده}	متكلم
بلمدنكز ^{دهرده}	بلمدنك ^{دهرده}	بلمدنكز ^{دهرده}	بلمدنك ^{دهرده}	مخاطب
بلمديلر	بلمدى	بلمديلر	بلمدى	غائب

❖ ماضى ء نقلى ❖

او تكان زمانده و قوعى نقل اولنغان اشكه دلالت ايتكان صيغه لر در .
 قاعده سى : مصدر لردن (مك ، مق) ادا تلى آلندقدن صنگره
 قالغان ماده ننگ آخرينه (مك) ادا تلى مصدر لر ده كاف فارسى
 ايله (گان) و (مق) ادا تلى مصدر لر ده (گان) ادا تى كتور لور
 بولار مفرد غائب صيغه سى بولور . مفرد غائب ننگ آخرينه
 (لر) ارتدرسه لر جمع غائب صيغه سى حاصل اولور . بوند نصنگره
 ضمير فعلي لر آرتدره مقوله مخاطب و متكلم صيغه لرى حاصل اولور .

❖ تصريف ماضى نقلى ❖

منفى		مثبت		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمكانز	بلمكانن	بلمكانز	بلمكانن	متكلم
بلمكانسنگز	بلمكانسنگ	بلمكانسز	بلمكانسنگ	مخاطب
بلمكانلر	بلمكان	بلمكانلر	بلمكان	غائب

﴿ فعل حال ﴾

حاضرگی زمانده بر اشئنك بولونی بلدرگان صیغه لردر .
 قاعده سی : اادات مصدر حذف اولدقد نصنگره قالغان ماده نئك
 اخرینه بر (ه) کتورلوب مفرد غائب و (لر) کتورمک
 ایله جمع غائب حاصل اولور .

اگر صیغه منفی ایسه ماده اصلیده نئك آخری ساکن قالدیغندن
 (ه) کتورمکگه حاجت یوقدر مگر میم نافیه (ی) رسمیه
 ایله حرکه لنور ﴿ تعریف فعل حال ﴾

منفی		مثبت		
مفرد	جمع	مفرد	جمع	
بلمیم	بلمیمز	بله مز	بله م	متکلم
بلمیسنک	بلمیسنکر	بله سنکر	بله سنک	مخاطب
بلمی	بلمیلر	بله لر	بله	غائب

﴿ فعل مضارع ﴾

حاضرگی زمانده یا ایسه کله چک زمانده بر اشئنك وقوعی بلدرگان
 صیغه لردر .

قاعده سی : اادات مصدر آندقد نصنگره قالغان ماده نئك آخرینه
 (ر) ساکنه کتورلسه مفرد غائب و آنکا (لر) آرتدرمق ایله
 جمع غائب صیغه سی حاصل اولور . ضمیر فعلیلر آرتدرمق له متکلم
 و مخاطب صیغه لری تصریف اولنور

مگر فعل منفی لردده ادات مضارع بولغان (ر) حرفی (ز)
 حرفنه آلماشوب ادات نفی اولغان (م) دن صونك كلمك قاعده
 دندر وهم (م) نافیه فتحه رسمیه بولغان (الف) ایله حر که لنور.

﴿ تصریف فعل مضارع ﴾

منفی		مثبت		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمازمز	بلمازمن	یلورمز	یلورمن	متکلم
بلمازسنگز	بلمازسنگ	بلورسنگز	بلورسنگ	مخاطب
بلمازلر	بلماز	بلورلر	بلور	غائب

﴿ املا ﴾

معلوم اوله که ماده اصلیه کوب حرفلی بولو بده آخرنده (ش، ن، ل)
 حرفلرندن بری بولور ایسه ادات مضارعننك اولگی حرفی ضمه
 ایله او قولوب ضمه نی بلدرتمك ایچون بر (و) یازلور (اشانور،
 قاتوشور) کی .

اگر ماده اصلیه ننگ آخری بو حرفلردن بولماز ایسه یایسه اول
 حرفلردن اولوب بده بر هجالی بولندیغی حالده ادات مضارعننك ما قبل
 فتحه لی اولور (سور، قیزر، پیشر) کی فقط بو صورتده
 (بیرر، آور، بولور، اولور) کی بعض کله لر شاذدر .

اگر ماده اصلیه کثیر الهجا اولوب بده آخری (ر) اولور ایسه ادات

مضارع ننگ ما قبل ضممه ایله او قولور (قرارر ، آغارر) کبی .

﴿ فعل مستقبل ﴾

کله چک زمانده بر اشنگ و قوعنی بلدر تکان صیغه لردر .

قاعده سی : مصدر اداتی حذف اولنوب قالغان ماده ننگ آخری اگر ساکن ایسه فتحه لی ایدلوب بر (ه) رسمیه علاوه قیلنور اگر حرکه لی ایسه هاء رسمیه دن اول (ی) زیاده قیلنوب آدن صونک آخری (مک) اولغانده (چک) و آخری (مق) اولغانده (چق) اداتلری کتورلوب مفرد غائب اولور بوندن صونک (لر) اداتی کتورمک ایله جمع غائب صیغه لری حاصل اولور .
بعده ضمیر لر کتورمکه متکلم و مخاطب صیغه لری حاصل اولور

﴿ تصریف فعل مستقبل ﴾

مثبت منفی

جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمیه چکمز	بلمیه چکن	بله چکمز	بله چکن	متکلم
بلمیه چکسنگز	بلمیه چکسنگ	بله چکسنگز	بله چکسنگ	مخاطب
بلمیه چکار	بلمیه چک	بله چکار	بله چک	غائب

﴿ فعللری امری ﴾

بیور مق و قوشمق طریقله اولغان اشکه دلالت ایتکان صیغه لردر .
قاعده سی : ادات مصدر حذف اولندقدده قالغان ماده اوز یکنه امر

حاضر ننگ مفرد صیغه سی بولوب بو صیغه غه (غز) قوشساق جمع .
 مخاطب صیغه سی بولور . و مفرد مخاطب ننگ اخیرینه بر (سون)
 اداتی کتور لوب مفرد غائب و (لر) علاوه سیدله جمع غائب صیغه لری
 تصریف اولیور بو (سون) اداتی کتور لوب یصالنان امر لر گه
 امر غائب دیب ایتولور فعل امری لر ننگ مثبت بولغانلرینه فعل
 امری دیب منفی بولغان صیغه لری یزده نهی حاضر نهی غائب دیب
 ایتلور . فعل امریدن متکلم صیغه لری اصلا تشکل ایتمز .

منفی		مثبت		
مفرد	جمع	مفرد	جمع	
بولما	بولماغز	بول	بولماغز	امر حاضر
بولسون	بولسونلر	بولسون	بولسونلر	امر غائب

﴿ فعل شرطی ﴾

معناسیننگ وقوعی باشقه ایکنچی بر فعلننگ حصولنی لازم ایتدرگان
 صیغه لر در .

قاعده سی : ادات مصدر حذف اولنوب مصدر نده (مک) اداتی
 بولغانده اخیرینه بر (سه) و (مق) اداتی بولغانده (سا) اداتی
 کتور لوب مفرد غائب و (لر) ارتدر مقله جمع غائب صیغه لری حاصل
 اولور . آندن . صونک ضمیر کتور مکله متکلم و مخاطب صیغه لری
 تصریف اولنور .

﴿ تصریف فعل شرطی ﴾

منفی		مثبت		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمسه ك	بلمسه م	بلمسه ك	بلمسه م	متكلم
بلمسه نكز	بلمسه نك	بلمسه نكز	بلمسه نك	مخاطب
بلمسه لر	بلمسه	بلمسه لر	بلمسه	غائب

﴿ فعل تمنی ﴾

براشننگ بولونی ارزو ایتمک معناسینی بلدر تکان صیغه لر در .
 قاعده سی : ادات مصدر دن (مك) حذف اولند قده ماده اصلیه
 ننگ آخرینه اوستلی کاف فارسی ایله (گای) و (مق) حذف
 اولند قده (غای) اداتی کتور لور . بو قاعده غائب و مخاطب
 صیغه لر نده در . امامتکلم صیغه لر نده ینگللمک ایچون (گ ایله
 غین) حذف اولنوب حرکه بولغان الفی ما قبلنده گی حرفکه
 بیرلوب (ی) ابقا ایدلور . تصریفلر نده آیروچه ظاهر بولور

﴿ تصریف ﴾

﴿ تصریف فعل تمنی ﴾

منفی		مثبت		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	
بلمگایار	بلمگایم	بلمگایك	بلمگایم	متكلم
بلمگایستكز	بلمگایسنك	بلمگایسنكز	بلمگایسنك	مخاطب
بلمگایار	بلمگای	بلمگایلر	بلمگای	غائب

فعل فرعی . - اوزنده زمان ایسا بلانما اینچه یال گز بر ذاتقه مقارن
اوله رق ار اشکه دلالت ایتگان کله لر در . آلا ر (اسم فاعل) اسم
مفعول ، صفت مشببه ، صفت مبالغه ، اسم آلت ، اسم تفضیل (
صیغه لری اولوب ادات مصدر حذف اولغاچ قالغان ماده ننگ آخرینه
اوزلرینه مخصوص اداتلر قوشمش ایله حاصل اولور .

﴿ اسم فاعل ﴾

معنای مصدری اوزنده قائم اولغای ذاتی بلدرتگان صیغه لار در .
قاعده سی : مصدر معلوم اداتلری حذف اولندقدن صونک قالغان
ماده ننگ آخرینه بر (وچی) اداتی کتور لوب مفرد و (لر)
کتور مک ایله جمع صیغه سی حاصل اولور .

﴿ تصریف ﴾

منفی		مثبت	
مفرد	جمع	مفرد	جمع
		بلو حیله	بلو حی

﴿ اسم مفعول ﴾

معنای مصدری اوزنده واقع اولغان ذاتی بلدرتگان صیغه لار در .
قاعده سی : مصدر مجهول دن ادات مصدر آندقدن صونکره قالغان
ماده ننگ آخرینه میمننگ اوتره سی و شیننگ سکو نیله بر (مش)
اداتی کتوب مفرد و (لر) اداتی آرتدر مقله جمع صیغه اری حاصل اولور

تصريف اسم مفعول

مفرد	جمع
بلمش	بلمشلمر

صفت مشبهه

وصفیت معناسنی بلدرتكان اسملردر . صفت مشبهه اسم فاعل معناسنده اولور .

قاعده سی : مصدردن اداتنی آلدقدنصونك قالغان ماده نيك
 آخرينه خفيقلرده (كون) وثقيملرده (غون) كتورلمك
 ايله حاصل اولور . بعض صفت مشبهه ادات مصدردن يالغز
 (م) نی حذف ايتمك ايله ده حاصل بولور . ينه ادات مصدردن
 (م) آلدقدنصونك آخرينه بر (لي) كتورمك ايله حاصل
 اولور .

تصريف صفت مشبهه

آرغونلر	آرغون	كيسكونلر	كيسكون
يا نقلر	يانق	كيسكلر	كيسك
		بلكيلر	بلكي

صفت مبالغه

مصدر معناسی ايله بر ذاتنيك دائما اتصافنی بلدرتكان صيغه لردر
 مصدرلردن (مك ، مق) لفظلری آلتوب قالغان ماده نيك

آخرینه و او ننگ ضمه سی هم سکو نیله (وچان) ، (گیچ) ،
(غیچ) کتورمک ایله حاصل اولور .

﴿ تصریف اسم مبالغه ﴾

ایشوچانلر	ایشوچان	ایشوچانلر	ایشوچان
طالغیچلر	طالغیچ	بالغیچلر	بالغیچ

﴿ اسم آلت ﴾

براشنی اشلارگه قورال و واسطه بولغان نرسه نی بلدرتسکان
صیغه لردر .

قاعده سی : مصدر ادا تی حذف اولنغاچ قالغان ماده ننگ آخرینه
خفیفلرده (کی) یایسه (گو) ثقیللرده (غی) یایسه
(غو) ادا تلی کتوریلور . یایسه (قیچ) ادا تی کتورلور .

﴿ تصریف اسم آلت ﴾

چالغیلر	چالغی	سبرکیلر	سبرکی
بورغولر	بورغو	سوزگولر	سوزگو
آچقچلر	آچقچ	چوچکلر	چوچکچ

﴿ اسم تفضیل ﴾

معنای مصدری اوزنده قائم اولغان ذاتننگ باشقه قائم اولغان ذاتدن
آرتقلغنی بلدرگان صیغه لردر .

قاعده سی : ادا ت مصدر حذف اولندقدده قالغان ماده ننگ آخرینه

خفیفلرده (رك) و ثقیللرده (راق) اداتی كتورلور .

﴿ تصریف ﴾

بلگوچیرك | بلگوچیركار | آنکلاغوچیراق | آنکلاغوچیراقلر

﴿ تنبیه ﴾

بوندن صونك معلوم اوله كه یوقاریده بیان قیلنغان فعللر بسیط فعللر بولوب بولارغه باشقه مركب فعللر هم وارایسه ده هر قایوسین مونده یازساق كتاب اوزونغه کیتاردیب ترك ایدلدی مگر فعللر ننگ ایکی قسم اولدیغی بیان اولنور ﴿ فعللر یامعتدی یالازم اولور ﴾

فعل معتدی . - معناسی فاعلننگ بر اش ویا بر حالی اولوب مفعولگه سرایت ایتکان فعللر . ﴿ کسمك ، واتمق ﴾ کبی بونده کیسمكك وواتمقلق فعللری کیسلگان وواتلغان نرسه گه سرایت ایدر منه ترك بونده کیسوچی فاعل وکیسلگان نرسه مفعول بوله فعل لازم . - معناسی فاعلی ننگ بر اش ویا بر حالی اولوب مفعولگه سرایت ایتمگان فعللر .

﴿ کوملك ، یاتمق ﴾ کبی بونده کوملكك ویا تمقلق فعللری باشقه سنه سرایت ایتمز بلکه کولوچی ویا توچی ذاتننگ اوزنده قالور . ایمدی مصدر اسمی دن یصالغان فعللر ننگ همه سی متعددی و مصدر و صفیدن یصالغانلر ننگ لازم و مصدر فعلیدن

اولغانلرننك بعضسى متعدى و بعضیسی لازم قییلندن اولور .

﴿ قاعده ﴾

(فعل لازم) متعدى یصالمق كرك اولدقده ادا ت مصدر ننگ
ماقبل حركه لی اولغان فعللرده ماده اصلیه ننگ آخرینه بر (تایی)
ساکنه کتورلور . وساکن اولغانلرده دالنگك ضمه سیله بر
(در) لفظی کتورلوب متعدى یصالور (یوقلامق - یوقلاتمق ،
كولمك - كولدرمك) كبی .

بعض كره متعدیلر كه هم تکرار ادا ت تعدیه کتورلوب ایکنچی
واوچنچی درجه ده متعدى یصالور (یازمق - یازدرمق - یازدرتمق)
كبی * فعللر نسبت جهتیله دخی ایکی تورلیدر : اولگسی
(فعل معلوم) ایکنچی (فعل مجهول) در .

فعل معلوم . - فاعلی بییگلی بولغان فعللردر (من یازدم ، سن
اوقورسنگ) كبی .

فعل مجهول . - فاعلی بییگولی بولمایوب مفعول به گه نسبت
اولنغان فعللردر (کتابلر یازلدی ، مکتبلر آچلدی) كبی .
بو صیغه لرده یازمق و آچمق فعللرینی اجرا ایتکان فاعلر مجهول
بولندیغندن یازلدی آچلدی فعللری مفعول به گه نسبت اولنمش لردر
بو مفعول لر گه نائب فاعل دیب ایتلور .

○ فعل معلومنی مجهول یصامقده قاعده ○

فعل معلوملر . - مجهول یصالمق مراد اولنسه ادات مصدر ننگ
ماقبلی لام اولغان فعللرده ماده اصلیه ننگ آخرینه بر نون ساکنه

کتورلور (بلنگ . آنکلانق) کبی .

اگر ادات مصدر ننگ ماقبلی لام بولماز ایسه ماقبل کسرهلر بر
(لام) ساکنه زیاده قیلنور (اچامک ، یازلق) کبی

○ اوچنچی فصل ○

○ اوچنچی فصل صفتلر بیاننده در ○

صفت . - بر نر سه ننگ حال و روشن بلدر تکان لفظلر در .

آلار اسملر ننگ اولینه کتورلور .

(یخشی آت ، یاشل چیرام) کبی منه بونده (یخشی ویاشل)

لفظلرینه صفت (آت و چیرام) لفظلرینه موصوف دیب ایتلور .

ترکی تلمنده صفتلر ایکی تورلی بولور . برینه (صفت قیاسیه)

ایکنچیسینه (صفت سماعیه) دیب ایتلور .

(صفت قیاسیه) قاعده ایله یصالغان صفتلر اولوب آلار (اسم

فاعل . اسم مفعول ، صفت مشبهه ، صفت مبالغه الخ) صیغه لرلی

اولوب فعل فرعی بچشده قاعده لرلی کورستلگاندر .

صفت سماعیه . - ایشتنگ ایله بیلیگو لاننگان صفتلر اولوب بولار

الوان ، عیوب ، حسن ، قبح که دلالت ایدر لر (گوزل * ماتور ،
چیرکن . نچار ، صاری ، قزل ، بوکری) لفظلری کبی لردر .
بعضا صفت سماعیه لر ننگ اولنه مبالغه ایچون معناسز لفظلر
کتورلوب استعمال قلنور (صاب صاری ، قب قزل ، آپ آقی ،
اوب اوزون) کبی

﴿ اسماء عدد ﴾

اسم عدد . - صانلرنی بلدر تکان اسملر بولوب اوزلرنده وصفیت
معناسی بولدیغندن صفت بختنده بیان ایتکم مناسب کورلدی .
اسماء اعداد (اصلیه ، رتبییه - کسرییه - توزیعییه) قسملرینه
بولنوب دورت نوعدر .

اعداد اصلیه . - ذات عددلر ننگ اسملریدر فن حسابده بردن
منک که قدر اوچ مرتبه اعتبار اولنوب بو اوچ مرتبه که (عقد
اول) دیرلر مذکدن ملیونغه قدرینه اوچ مرتبه اعتبار اولنوب
﴿ عقد ثانی ﴾ وینه ملیوندن ملیارغه قدر اوچ مرتبه اعتبار
اولنوب (عقد ثالث) دیب بو ترتیب اوزره الی غیر نهاییه
تعداد اولنور .

حساب علمنده اول مرتبه که (احاد ، عشرات مات) دیرلر
جمله عددلر بولار ننگ بر بر یله ترکیبندن حاصل اولور .

اعداد ترتیبیہ ۰۔ بر نرسہ ننگ درجہ و مرتبہ سنی بلدر تکان صائلردر
 اعداد اصلیہ ننگ آخرینہ نون ننگ سکونیلہ بر (نیچی) اداتی
 کتورلوب حاصل اولور (بر نیچی ایکنچی اوچنیچی) کی
 اعداد کسریہ ۰۔ واحد فرض اولنگان بر مقدار ننگ بعض جزلرینی
 بلدر تکان صائلردر ۰ اعداد اصلیہ ننگ آخرلرینہ بر (دن) اداتی
 کتورلسہ مقدار مفروضی حاصل اولوب اجزاء مذکورہ دخی ینہ
 اصلیہ ننگ بریلہ افادہ اولنور (اوچدن بر ، یوزدن قترق) کی
 اعداد توزیعہ ۰۔ بر مقدار ننگ تیگزک اوزرہ بولونمش اولنگان
 قسملرینی بلدر تکان صائلردر ۰ آخرندہ یا اولنگان اسم عدد کہ ما
 قبلی فتحہ لی (رای) ساکنہ کتورلور آخرندہ یا اولنگان یرلردہ
 شیننگ فتحہ سیلہ (شر) اداتی زیادہ قلوب حاصل اولور (بر ،
 ایکیشر ، اوچر ، دورتر ، بیشر ، آلتیشر ، یدیشر ، سکزر ،
 طوقزر ، اونر) کی

﴿ دورتنچی باب کنایہ لر بیانندہ در ﴾

کنایہ ۰۔ کورلگان وسیز لگان نرسہ گہ اشارت اولنگان
 کلمہ لردر ۰

(ضمیر واسم اشارت واسم موصول) قسملرینہ بولنمشدر ۰
 ضمیر ۰۔ اسم اورنندہ قائم اولہرق بر ذاتی بلدر تکان لفظ لردر ۰
 بولار دورت نوعدر (شخصی ، اضافی ، نسبی ، فعلی)

﴿ ضمیر شخصی ﴾

بر بملگولی شخصی اشعار ایتکان ضمیر لرد در آلوده (متکلم، مخاطب غائب) صورتلر نندن عبارتدر .

ضمیر متکلم . -- سوزنی سویلاشکان ذاتنی بلدرگان لفظلردر .
مفردنده (من) جمعنده (بز) دیب ایتلور .

ضمیر مخاطب . -- سوزاوزینه سویلانگان ذاتنی بلدرگان لفظلردر
مفردنده (سن) جمعنده (سز) دینلور .

فقط جمع متکلم ایله جمع مخاطب لرغه تکرارادات جمع طو تاشوب
(بزار، سز لر) دیب ایتلمک درست بولور بولار تعظیم اور ننده
استعمال اولنور .

ضمیر غائب . -- سوز آندن سویلانگان ذاتنی بلدرگان لفظلردر
(اول) (آلار) کی

ضمیر شخصی ننگ تصریفی : (من - بز، سن - سز، اول، آلار) کی

﴿ ضمیر اضافی ﴾

اسملر ننگ آخرینه طو تاشوب نسبت ومالک اولمق معنالرینی افاده
ایتکان ضمیر لردر .

مفرد متکلمی (میم) ساکنه جمعنده (مز) ومفرد مخاطبی
(ننگ) جمعنده (نگز) وغائبلرده ماقبلی کسرهللی (یای)

ساکنه در مفردنده هم جمعنده . تصریف ضمیر اضافی :

(کتابم کتابمز ، کتابنک کتابنکز ، کتابی کتابلری) منه
 بونده کتابلرننک آخرینه طو تاشقان کلمه لر ضمیر لردر .
 فقط اخرنده حروف املادن بر حرف بولغان اسملرننک مفرد
 غائبلرنده ضمیر اضافیدن اول بر (سین) مکسوره آرتدر مق
 وینه (ق) بولغان یرلرده اول قاف عینگه آلماشمق شیوه
 لساندندر (آتاسی ، دده سی ، خدمتچسی ، اوشاغی) کبی .

﴿ قاعده ﴾

معاوم اوله که ماضی شهودی ایله مستقبل ننک مفرد غائبلرینه
 بعض وقت ضمیر اضافیلر طو تاشوب اسم یرنده استعمال اولنور لر
 بولارغه صیغه صله تعبیر اولنور .

فقط شهودیلر و مستقبللرده آخرده بولغان ضمیر اضافیدن اول
 ثقیملرده بر (غین) و خفیفلرده بر (کاف) فارسی یازلمق لسان
 ننک اقتضاسندندر (یازلدیغی ، کلدیگی ، یازه چغی کله چگی کبی

﴿ ضمیر نسبی ﴾

فعل و خبر لر که طو تاشوب فعللرننک فاعلی بیان و خبر لر نی مبتداغه
 باغلا نوچی ضمیر لردر ، مفرد متکلمی بر (میم) ساکنه و جمعسی (مز)
 مفرد مخاطبی (سنگ) جمع (سنگن) و غائب صورتلری دخی (در)
 لفظیدر بو (در) لفظی فعللر که طو تاشما ینچه یا لغز خبر لر که
 گنه لاحق بولور .

﴿ تفسیه ﴾

معلوم اوله که فعللر گه طو تاشقان ضمیر نسبیلر ننگ مفرد مخاطب لری کوب وقت (نون) ایله یازلمقده ایسه ده بولار ننگ جمع مخاطب لری هر وقت (گاف) یازلدیغنه کوره مفرد لر نده (نون) تحریری املاچه بر نوع غلط اوله چغندن بور ساله ده مفرد مخاطب صیغه لری دخی عموما (نگ) ایله یازلدی .

﴿ ضمیر فعلیلر ﴾

یالگز فعل شهو دیلر ایله شرطیلر ننگ آخری نه طو تاشوب اول فعللرک فاعلی کور ساتکان ضمیر لر در مفرد متکلمی (میم) جمعی خفیف لر ده (گ) ثقیل لر ده (ق) و مفرد مخاطبی (نگ) و جمعی (نگز) و غائب صورتلری دخی ماقبلی مکسور (ی) ساکنه در شهو دیلر گه الحاق اولنور (یازدم ، یازدی ، یازسه م ، یازسه ق) کبی

﴿ اسم اشارت ﴾

اسم اشارت (شو ، بو ، اشبو ، مونه . منه ترک) لفظلر یدر بولار ایله بر ذاتقه یایسه بر نرسه گه اشارت اولنور جمع لری (لر) کتور مک ایله یصالور . بولاردن (مونه) لفظی بیک یقین غه اشارت (بو) یقین غه اشارت (شو) یراقغه اشارت ایچوندر .
(مونه ترک) ده (ترک) لفظی تنبیه ایچوندر . (اشبو) لفظی اصلده

(ایشته بو) در (ایشته) ادات تذبیه در

ادات تذبیه ایله کلسگان اسم اشارت لر بیگرك یقین ایچوندر .

﴿ اسم موصول ﴾

(آنچلاین ، آنداین ، شوندااین) لفظلریدر بولار بر نرسه ننگ

حقیقتنی بیان ایدر لر بولفظلر ننگ جمعاری اولمایوب دائما مفرد

اوله رق استعمال اولنور لر .

﴿ بشنچی فصل اداتلر بیاننده در ﴾

ادات . - کله لر نی بر برینه باغلاغان ویایسه معنالی رینه آیرم بر خصو-

صیت کتور گان لفظلر در بولارغه حروف معانی دیب هم ایتلور .

بز ننگ ترکی تلبنده اداتلر بیک کوب ایسه ده هر قایوسین مو نده

جیمق ممکن اولدیغی ایچون خاطر گه کلسگان قدرلی یازلدی

(اوزره) ادات استعلا در

(ایچون، اچون) ادات تعلیلدر (مکتبکه سبق اوقق ایچون باردم) کبی

(آباو) ادات فدا و توجع ایچون

(ایله) ادات مصاحبدر

(آخ) ادات تحسیندندر (آخ اول یخشی آت ایکان) کبی

(ایمدی و ایندی) ادات تفصیلدر اولنده گی سوزنی تفصیل

و بیان ایدر .

(آنجق) ادات حصر در مدخولنه حکم ننگ انحصارینی بیلدیرر .

(آی های) ادات تعجبدر (ای های قاره سانه) کبی

(اله. الا) اضراب ایچون کلور (احمد کلدی می اله محمد) کبی

(ایشته) ادات تنبیه جمله ننگ اولنه کلور (یخشی اوتور نکز

ایشته خلفه کله) کبی

(اوخ و ایخا) ادات تحسین تلذذ و تأثر معناسینی افاده ایدر .

(آه دیمه که دشما ننگ ایخا دیماسون) کبی

(آه) تحسیر کو یونچ ادا تیدر ،

(اینک) ادات تفضیلدر . صفتلر ننگ اولنه کتور لور .

(اوقب یازمق هنر لر ننگ اینک یخشی سیدر) کبی .

(اوق ، اوک) ادات تعقیبیه در بر فعل شرطدن صونک کاسه

جواب شرط ننگ تیز کلمه کالگون بلدر (آشاغ اوق کتدی) کبی

(ای) ادات تصدیقدر .

(بیك) ادات تفضیلدر صفتلر ننگ اولنه کتور لور (یالغا نچیلق

بیک نچار اشدر) کبی .

(باری) ادات تمنیدر جمله لر ننگ کتور لور (یخشی اش قولنکدن

کیلمی باری یاوزلقنی اشلامه) کبی .

(بس) ادات تعقیبیه در .

(تاغی) ادات عطفدر دخی دن تغییر ایدلمشدر ایکی نرسه نی بر

حکمه جمع ایتار ﴿ کیچه بارغان ایدک بو کون تاغی بارامز ﴾ کبی،
 (تیک) ادات تشبیه در (قزل آلما تیک) کبی قزل آلما شیکلی
 دیکان سوزدر ﴿ تیکلی ﴾ ادات انتها غایه در (مدرسه که تیکلی
 باردم) کبی باروم مدرسه ده نهایت بولدی معناسنه در .

(چونکه) ادات تعلیمدر . بر حکمنک سببنی بیان ایدر .
 (چه) ادات انتها غایه در

(چاقلی) ادات انتها غایه در . (مکتبکه چاقلی باردم) کبی
 (چان وچن) ادات مبالغه در اسم و فعلگه تو تاشور (اشلاو چان
 آشاو چان ، اشچان) کبی

(چک وچق) ادات تصغیر (کچور ایتمک) در (قارچق ، آلانچق) کبی
 (ده) ادات ظرفدر مصدر لرغه طو تاشقان چاقده زمان حالی افاده
 ایدر بعضا ادات عطفده اولور (قوری او طون یا ننده یویشیده
 یانندی) کبی

(دن ، دان ، دین) ابتدا ایچوندر بر اشننک باشلا نوینی بلدر .
 (اویدن مکتگه چه باردم) کبی * بعضا ادات بیان اولوب بر نر سه ننک
 جنسنی بیان ایدر

(آلتوندن یوزک ، طاشدن بنا) کبی فقط (ده و دن) اداتلری
 آخر نده (یای) اضافی بولنغان کله لر گه طو تاشقان وقتده اول
 (ی) حذف اولنوب یرینه بر (نون) سا کذه کتور لور (فلان
 حضرت ننک مدرسه سنده گی شاگردلر ندن) کبی

(دخی) ادات عطفدر (تاغی) حکمنده در کوبرک عثمانلی تلمنده
استعمال اولنور

(دگل) ادات نفی در (عقل یا شده دگل باشد در) کبی

(رق، رک) ادات تفضیلدر اسم فاعلننک آخرینه کتورلور
(آنکلاغو چیراق، بلگو چیرک) کبی

(رک ورق) ادات حالدر (کوله رک کلدی، یغلا یه رق کتدی) کبی
(سز) ادات نفی در (آچقه سز) کبی

(عیچ، قیچ، کیچ) ادات اسم آلت در اسم نمنک آخرینه طو تاشور
(آچقیچ، چو کیچ) کبی

(غی، کی) ادات اسم آلت در (سبزغی، سبرکی) کبی

(غای، قای، کای) ادات شرط اولوب فعل شرطننک آخرینه طو تاشور
فعل شرطدر صونک یینه بر فعل کلور (اول فعل گه جواب شرط دیب

ایتلور) (بارغای کورر من قایتقاچ اشلار من کلگایچ سویلار من) کبی
(قایچ) ادات استفهام عددیدر . سز قایچ کشیمسز ؟

(قایچان قایچان) ادات استفهام زمانیدر . قز انغه قایچان باراسن ؟ کبی
(قایچه) قایچه حکمنده در قایچه آطنکز بار ؟

(غای، قای، کای) ادات تصغیر اولوب اسملر نمنک آخرلر یینه
طو تاشور بولار هر نه قدر ادات تصغیر بولسه لرده تحقیر ایپسون

بولما یوب یقین کورمک و تکریم و تلطیف و تعظم ایچوندر (اتکای

انکای ، آبزاقای بالاقای ، آبزاقای (کبی)

(کبی و کبک) ادات تشبیه در

(گبی) ادات تعریف در مضاف الیه و ظرف لرنک آخرینه طو تاشوب

مضاف و ظرفی بیان و تعریف (اویده گبی نرسه) کبی

(لب لآب) اسم عدد که طو تاشوب استعمال اول نور مقدار معنا سنده

اولور (اونلاب ، یدیلب) کبی

(کیم) استفهام ایچوندر کشیده گنه استعمال اول نور (کیمنی

سویلیسنز ؟) کبی

(گنه) ادات حصر در اسم ننگ آخرینه طو تاشور (غنه) هم بو قییلدندر

(قنغی) ادات استفهام در کشیده و باشقه ذاتلرده استعمال اول نور

(لق و لک) اسم لر که طو تاشسه اسم مکان و صفت لرغه طو تاشسه

مصدریت معنا سنی افاده ایدر (آغاچلق ، اولانلک) کبی آغاچلی بر ،

اولانلی بر دیکان سوزدر

(لق) ادات نسبتدر اسم ننگ آخرینه طو تاشوب بر ذاتنی اول اسمگه

نسبت بیرلور (استانبوللق ، قزانلق) کبی استانبولغه منسوب

وقزانغه منسوب دیگران سوزدر .

(لی و لو) ادات نسبتدر اسمار ننگ آخرینه طو تاشور (استانبوللی

استانبوللو) کبی .

(می) ادات استفهامدو (شاگرد مکتبده می ؟) کبی

(نه و نی) ادات استفهامدر کشیدن باشقه ده استعمال اول نور

(بالاقای)
مختلف اولوق کبرک او
نوعای لغتسنده
معنا سنده اولان
اور ننده استعمال ایدر
بر کلمه دره .
م
آبیسدر
ایزاقای دن
بعض لسان
قبیله لر
(صالح)

(نه یازدی؟ نه بلدی؛) کبی بعضا ادات نفی اولوب بو صورتده
 مکرر استعمال قیلنور (نه یازار نه اوقور) (نی یازارنی اوقور) کبی
 (نیچه ونچه) ادات استفهامدر اسم عددده استعمال اولنور .
 (نیچوک) ادات استفهامدر بر نرسه ننگ حال و کیفیتندن سؤالده
 استعمال اولنور .

(نره ، قای ، قنی) ادات استفهامدر مکاندن سؤال اولنور
 (قایدان کیله سنک ، نره یه کیدر سنک ، قنی یرلک سنک) کبی
 (نته کم) ادات تمثیلدر . ماقبلیتی تمثیل وتفصیل ایدر .

(وای) ادات تعجیدر

(واه) تأسفده استعمال اولنور

(های) ادات تعجیدر (های یخشی نرسه ایکان) بعضا تکرار
 استعمال اولنور

(هاییدی آیدی) ادات ندادر تعجیلده استعمال قیلنور .

(هم) ادات عطفدر .

(های های) و (آی های) ادات تصدیقدر .

(هی) ندادر ایتیدر (هی بیچاره آدم)

(یا) ادات تعجیدر (یا ایلیک کوب نرسه) کبی (تردید ایچون هم

کلور) یاسن کیل یاسن بار اییم) کبی (بو صورتده ادات عطف بولور .

یا یسه) ادات عطفدر .

صواب	خطا	سطر	صفحه
اوزلری	اوزلری	۱۰	۲
رسمیه	وسمیه	۹	۳
شکلی	شکلی	۱۳	۴
ورانگ	ووانگ	۱۱	۵
اکلاشوب	اکلاشوب	۴	۸
مستقبل	مستقل	۶	۱۰
ماضی	مازی	۶	۹
مضارع	مضارج	۱	۱۳
حذف	خذف	۹	۱۵
حذف	خذف	۱۲	۱۰
بلمگایمز	بلمگایلر	۱۶	۱۰
بلمگایسنکز	بلمگایسنکز	۱۷	۱۰
صیفه	صفته	۳	۱۶
قوشمش	قوشمش	۵	۱۰
اولغان	اولغای	۱۷	۱۰
(نك)	(ننگ)	۱۸	۲۴
باغلاغوچی	باغلانوچی	۱۶	۲۵
اوقوب	اوقب	۱۰	۲۸
تعظیم	تعظم	۱۹	۳۰
استفهامدر	استفهامدو	۱۸	۳۱
یامین بارایم	یاسن بارایم	۱۸	۳۲